

z recenzenckiej powinności, w żadnym przypadku nie odbierają opracowaniu jego wartości, ale bez nich byłoby ono niewątpliwie lepszym.

Leander Tadeusz Pietras OSPPE,
Vranov nad Topľou, Słowacja

Bartoloměj URBANEC¹⁴, *Ideál kresťanskej dokonalosti u svätého Augustína v knihe: O řeči Pana na vrchu, Košice – Humenné 2000, Kňazský seminár sv. Karola Boromejského, ss.70.*

Bogaty i ciekawy dorobek pisarski św. Augustyna w przeszłości silnie przyciągał ku sobie długie szeregi teologów różnych specjalności, a obecnie równie żywo wzbudza ich zainteresowania. Z komentarzowego piśmiennictwa biblijnego św. Augustyna, wyżej wymieniony Autor sięgnął po dzieło: *O kazaniu Pańskim na górze*¹⁵, aby słowackiemu czytelnikowi ukazać ideał chrześcijańskiej doskonałości, jak go rozumiał św. Biskup z Hippony. To pewnie ze względu na popularyzacyjny charakter wydawnictwa, Autor zrezygnował w publikacji z dokumentowania swoich wypowiedzi formalnymi przypisami, chociaż użycie cudzysłowów w tekście gwarantuje łatwe oddzielenie warstwy opracowania od augustyńskiego tekstu źródłowego.

Całość swojej pracy Autor podzielił wyraźnie na trzy części. W krótkim wstępie, z odwołaniem się do Biskupa z Hippony, Autor podkreśla, że powszechne u ludzi szukanie szczęścia w jego najgłębszej istocie jest formą pragnienia osiągnięcia doskonałego i nieutralnego posiadania Najwyższej Prawdy i Dobra. Tęsknota za Bogiem jest więc jedyną drogą, która wiedzie ku szczęściu, a każdy, kto nie osiąga tego szczęścia, jest niedoskonały (s. 5-6).

Pierwszą część opracowania wypełnia próba sprecyzowania pojęcia doskonałości chrześcijańskiej. Jej początek łączy się z pragnieniem poznania prawdy zawartej w przykazaniach. Postęp i osiągnięcie doskonałości gwarantują zachowanie woli Bożej zawartej w przykazaniach, chociaż sam szczyt doskonałości spoczywa w wierze i miłości (s. 8-13). Doskonałość jest długotrwałym procesem

¹⁴ Autor, jako rzymskokatolicki ksiądz, należy do kleru słowackiej archidiecezji koszyckiej. Urodzony 17. sierpnia 1937 r. w Lipowcach koło Preszowa, po ukończeniu studiów filozoficzno-teologicznych w Bratysławie, dnia 1 lipca 1962 r. przyjął święcenia kapłańskie. W latach 1962-1972 pracował w duszpasterstwie parafialnym. Represjonowany przez ówczesne władze państwowe, w roku 1972 na przeciąg ośmiu lat (do roku 1980) był pozbawiony możliwości dalszego wykonywania funkcji kapłańskich i duszpasterskich. W latach 1990-1995 w Spiskim Seminarium Duchownym pełnił obowiązki Ojca duchownego i starszego asystenta na Wydziale Teologicznym w Spiskiej Kapitulie. Obecnie łączy pacę duszpasterską w Humennem z zajęciami dydaktycznymi z zakresu patrologii w Instytucie Teologicznym w Koszycach.

¹⁵ Augustinus Aurelius, *De sermone Domini in monte*, PL 34, 1229-1308.

i drogą, dlatego można mówić o jej etapach lub stopniach, po których na nią wstępujemy. W kazaniu na górze i w wygłoszonych tam błogosławieństwach św. Augustyn ukazuje siedem stopni drogi doskonałości, do których wzywa swoich słuchaczy Jezus Chrystus. Ten to poczet stopni pokrywa się z następującymi po sobie ośmiu błogosławieństwami. Cały ich program, chrześcijanin może zrealizować w oparciu o moc czerpaną z darów Ducha Świętego i wytrwale spełnianie przedmiotu prośb zawartych w Modlitwie Pańskiej (s. 14-24). Zdobywanie doskonałości chrześcijańskiej jest jednak tylko środkiem do celu, którym jest zjednoczenie z Bogiem; ono bowiem gwarantuje ludziom zachowanie w sobie mądrości Bożej (s. 25-34).

Jezusowe kazanie na górze nie ograniczało się bynajmniej do wygłoszenia ośmiu błogosławieństw. Niesie bowiem ze sobą rozszerzającą i doskonalącą Chrystusową reinterpretację norm moralnych, zawartych w starotestamentalnych sformułowaniach przykazań Bożych. Przegląd i porównanie ze sobą wprowadzonych różnic stanowią treść drugiej części opracowania (s. 35-37).

Trzecią część opracowania poświęcił Autor zagadnieniu przeszkód, z jakimi spotyka się chrześcijanin dążący do doskonałości (s. 58-68). Pierwszym z niebezpieczeństw, które za św. Augustynem wskazuje Autor – to różnego rodzaju kuszenia. Chrześcijanin dążący do doskonałości jest człowiekiem wierzącym. Kuszeniem dla niego mogą być heretycy (s. 66-67) w pełnym tego słowa znaczeniu, albo ludzie, którzy nie całkiem dobrze rozumieją słowa Pisma świętego, a wreszcie ci, co z całym zaangażowaniem miłują świat. Nadzieję chrześcijańską u dążącego do doskonałości wystawiają na niebezpieczeństwo m.in.: pragnienie dóbr doczesnych albo obawa przed ich utratą. Równie silnym i groźnym niebezpieczeństwem dla chrześcijanina dążącego do doskonałości jest zły przykład tych, którzy noszą chrześcijańskie imię, ale nie potwierdza tego przykład ich życia. Tych, Autor za św. Augustynem odwołującym się do słów Jezusa Chrystusa (Mk 13, 22) nazywa: fałszywymi mesjaszami i fałszywymi prorokami, którzy będą czynić wielkie cuda i znaki, aby zwieść – jeśli to będzie możliwe – wybranych (s. 58-59). Kuszeniu bliskie są dwie drogi: jedna ku doskonałości chrześcijańskiej przejawiającej się w bojowaniu i zwycięstwie nad przeciwnościami, druga ku rezygnacji z wysiłku, co zawsze kończy się grzechem. Dlatego też Autor zanim szczegółowo przedstawi rodzaje grzechów (grzechy przeciw czci braterskiej, cudzołóstwo, krzywoprzysięstwo, złorzeczenie i samolubstwo), chce czytelnikowi wskazać sposób unikania grzechu i winy oraz ich stopnie (s. 59-60).

W zakończeniu tej części pracy Autor, powołując się na Augustyński komentarz *O kazaniu Pańskim na górze*, podkreśla, że w procesie nabywania doskonałości chrześcijańskiej najważniejszą sprawą jest czystość serca. Bez niej nie jest w ogóle możliwa sprawna ocena czegokolwiek. Człowiek obciążony grzechem nie jest zdolny odróżnić prawdy od fałszu i dobra od zła. Nie jest zdolny poznać prawdy o sobie i Bogu tak, jak nie potrafi rozróżnić szkodliwości

zła od pożytku dobra. Dlatego to u podstaw chrześcijańskiej doskonałości leży zawsze czystość serca (s. 67).

Leander Tadeusz Pietras OSPPE,
Vranov nad Topľou, Słowacja

Allan D. FITZGERALD O.S.A. (red.), *Diccionario de san Agustín. San Agustín a través del tiempo*, Burgos 2001, Wyd. Monte Carmelo, ss. 1352 + LVI.

Z pewnością warto odnotować pojawienie się na europejskim rynku księgarskim tłumaczenia, nie tak dawno wydanej w Stanach Zjednoczonych, pozycji encyklopedycznej poświęconej jednemu z największych Ojców Kościoła – św. Augustynowi [oryg.: *Augustine through the Ages. An Encyclopedia*. William B. Eerdmans Publishing Co., Grand Rapids, 1999]. Postać, której przybliżenie czytelnikowi postawili sobie za cel autorzy, nie wymaga przedstawiania. Św. Augustyn (354-430), od 395 biskup w Hippo Regius (na terenie dzisiejszej wschodniej Algierii), jeden z najplodniejszych autorów starożytności chrześcijańskiej, niewątpliwie jedna z czołowych postaci *złotego wieku patrystyki* i całej historii myśli chrześcijańskiej.

Autorzy, to międzynarodowa grupa ok. 130 osób z różnych ośrodków akademickich, głównie ze Stanów Zjednoczonych, specjalistów w zakresie patrologii, studiów klasycznych, teologii, także historii, filozofii i nauk politycznych, zgromadzona pod przewodnictwem A. Fitzgerald'a, dyrektora *Augustinian Studies* w Uniwersytecie Villanova (USA), i od 1998 r. wykładowcy w Instytucie Patrystycznym *Augustinianum* w Rzymie. Zaproszenie do tego grona takich osób, jak Angelo di Berardino czy Vittorino Grossi z pewnością podnosi prestiż wydawnictwa i świadczy o tym, iż redaktorzy próbowali stworzyć dzieło na wysokim poziomie. Czy zamierzenie to udało się zrealizować?

Szeroki wachlarz podjętych zagadnień poruszanych w słowniku można podzielić na kilka części. Niewątpliwym atutem jest część, którą możemy nazwać bibliograficzną, odnosząca się bezpośrednio do twórczości pisarskiej Augustyna. Już u początku książki napotykamy na dwie przejrzyste tabele (s. XLI-LXI) zawierające spis dzieł Biskupa Hippony (tytuły łacińskie i hiszpańskie), ich powszechnie używane skróty, adnotacje o wydaniach tekstów oryginalnych (w seriach PL, CCL i CSEL) i tłumaczeniach hiszpańskich, referencje dotyczące dat powstania poszczególnych pism i – w wielu wypadkach – uwagi oraz odnośniki bibliograficzne. Oprócz tego interesującą tabelę bibliograficzną spotykamy w opracowaniu R. Eno, dotyczącym augustyńskiej spuścizny epistolarnej (s. 468-474) – zawiera spis listów, numerację, wykaz wydań krytycznych, daty powstania oraz imiona adresatów – i kolejną w artykule E. Rebillarda